

2. Początki zimnej wojny – notatka

1. Ekspansja komunizmu w Europie

- a) **radziecka strefa wpływów** – państwa, które zostały zajęte przez ZSRR w czasie II wojny, w których stacjonowała Armia Czerwona. Prawie wszystkie graniczyły z ZSRR. Zaliczamy do nich: Niemcy wschodnie, Polskę, Rumunię, Bułgarię, Czechosłowację, Węgry oraz Albanie.
- b) we wszystkich państwach wprowadzano system polityczny i gospodarczy wzorowany na ZSRR;
- c) **władze przejmowali komuniści według takiego samego schematu:**
- przeprowadza się wybory, w których wiele partii startuje z jednej listy,
 - powstaje rząd wielopartyjny, w którym komuniści przejmują ministerstwa siłowe (armia, służby bezpieczeństwa) oraz propagandy,
 - agenci wnikają do partii niekomunistycznych i rozbijają je od środka,
 - nasilają się represje wobec opozycji niekomunistycznej,
 - odsuwa się od władzy ludzi popularnych, niezwiązanych z partią komunistyczną, oskarżając ich o współpracę z faszystami,
 - sfalszowanie wyborów i przejęcie pełnej władzy.
- d) **odmienny scenariusz w Czechosłowacji**, gdzie do roku 1948 prezydentem był **Edward Beneš**, były premier rządu emigracyjnego. W 1948 r. komuniści przy pomocy ZSRR dokonali zamachu stanu i przejęli pełnię władzy,
- e) wzrost wpływów partii komunistycznych w państwach Europy Zachodniej, szczególnie we Francji i we Włoszech. Partie komunistyczne były kontrolowane przez ZSRR,
- f) Armia Czerwona nie została zredukowana i po wojnie stanowiła potężną siłę,
- g) dzięki wielu zwolennikom ZSRR w państwach zachodnich rozwijał się wywiad radziecki, co zaowocowało m.in. zbudowaniem radzieckiej bomby atomowej w 1949 r.

2. Początki zimnej wojny

- a) **zimna wojna** - okres od zakończenia II wojny światowej do rozpadu ZSRR, podczas którego rywalizowały między sobą USA i ZSRR oraz ich sojusznicy na bardzo wielu płaszczyznach. W okresie tym nie doszło do otwartej wojny ale nie było też prawdziwego pokoju. Zimną wojnę cechował wyścig zbrojeń, rozbudowa potencjału nuklearnego, rywalizacja dyplomatyczna, wywiadowcza oraz wojna propagandowa,
- b) **za początek zimnej wojny uważa się przemówienie Winstona Churchilla w Fulton 05.03.1946 r.**, podczas którego stwierdził on, że Europa jest podzielona żelazną kurtyną – od Szczecina nad Bałtykiem do Triestu nad Adriatykiem,
- c) 12.03.1947 r. prezydent USA Harry Truman ogłosił doktrynę, która miała przyświecać polityce zagranicznej USA. Była to **doktryna powstrzymywania, inaczej nazywana doktryną Trumana**. Od tej pory USA miały pomóc militarnie i finansowo każdemu państwu zagrożonemu komunizmem. W ramach tej doktryny:
- **ogłoszono plan Marshalla (1947)** obejmujący pomoc w postaci surowców, żywności, bezzwrotnych kredytów. Jego celem było wsparcie odbudowy gospodarek krajów europejskich po II w.św. co miało zagwarantować utrzymanie systemów demokratycznych w tych krajach. Wprowadzono go w latach 1948 – 1952. Pomoc zaoferowano również ZSRR i państwom bloku wschodniego, które jednak odmówiły na wyraźne żądanie Stalina. Pomoc wyniosła około 17 mld dolarów.
 - udzielono pomocy Grecji i Turcji, które walczyły z komunistami na własnym terytorium,

- **04.04.1949 r. utworzono NATO – Organizację Paktu Północnoatlantyckiego**, która skupiła początkowo 12 krajów: USA i Kanadę, Islandię, Norwegię, Portugalie, Francję, Holandię, Belgię, Luksemburg, W. Brytanię, Danię i Włochy, które obawiały się radzieckiej ekspansji. Państwa członkowskie zobowiązały się nieść sobie pomoc w razie agresji z zewnątrz.

3. Problem niemiecki

a) odmienna polityka ZSRR i państw zachodnich w stosunku do okupowanych Niemiec

- ZSRR był zwolennikiem dalszego rozbitcia Niemiec; sukcesywnie wprowadzał system polityczny i ekonomiczny wzorowany na radzieckim, wyzyskiwał Niemcy wsch. ekonomicznie by uzyskać należne ZSRR odszkodowania wojenne,
- USA i W. Brytania zaczęły popierać koncepcję utworzenia państwa zachodnioniemieckiego, które byłoby demokratyczne i współpracowałoby z państwami zachodnimi. W 1947 r. połączono strefę brytyjską i amerykańską tworząc **Bizonię** (dwustrefę). W formie protestu przedstawiciel ZSRR wystąpił z Sojuszniczej Rady Kontroli.

b) pierwszy kryzys berliński 23/24.06.1948 – 12.05.1949 r.

- bezpośrednią przyczyną kryzysu było wprowadzenie w strefach zachodnich reformy walutowej bez zgody ZSRR – wprowadzono markę niemiecką,
- Stalin nakazał zablokować dostawy do zachodnich sektorów Berlina; zamknięto autostrady, linie rzeczne, linie kolejowe, odcięto dopływ prądu. USA, W. Brytania i Francja utraciły możliwość dostarczania żywności, leków, węgla itp. do zachodnich sektorów Berlina,
- celem Stalina było wymuszenie na aliantach zachodnich opuszczenie Berlina,
- alianci zorganizowali most powietrzny i prawie przez rok dostarczali wszystkie niezbędne towary samolotami.

c) powstanie dwóch państw niemieckich – 1949 r.

- 04.1949 r. – powstała Trizonia – połączono strefy zachodnie w jedną. Przeprowadzono w niej demokratyczne wybory i wyłoniono parlament, uchwalono konstytucję,
- za zgodą aliantów zachodnich we wrześniu 1949 r. powstała **Republika Federalna Niemiec (RFN)**. Pierwszym kanclerzem został **Konrad Adenauer**, stolicą zostało miasto Bonn. Zachodnie sektory Berlina przekształciły się w Berlin Zachodni. RFN otrzymały Ponic z planu Marshalla i szybko się odbudowały. Były sojusznikiem USA. Były jednym z 6 państw które zainicjowały integrację europejską. W 1955 r. zostały członkiem NATO – zezwolono na remilitaryzację Niemiec.
- w październiku 1949 r. w radzieckiej strefie powstała **Niemiecka Republika Demokratyczna (NRD)**. Premierem został **Walter Ulbricht**, a stolicą Berlin (wschodni). NRD była typowym państwem komunistycznym. Wielu Niemców decydowało się na przejście do RFN. Główną trasą przerzutu był Berlin Zachodni – wystarczyło przejść z sektora radzieckiego do innego.

d) powstanie berlińskie – 16.05.1953 r.

- Stalin umarł w 1953 r. Mieszkańcy NRD liczyli na złagodzenie polityki radz. wobec nich. Gdy tak się nie stało a władze komunistyczne ogłosiły wzrost norm produkcyjnych o 10% wybuchło powstanie. Strajki i demonstracje rozpoczęły się w Berlinie Wschodnim ale objęły całe NRD,
- powstanie zostało krwawo stłumione przez wojska radzieckie.

e) budowa muru berlińskiego – drugi kryzys berliński – 12/13.08.1961 r.

- główną przyczyną były ucieczki obywateli NRD do RFN. W latach 1947 – 1961 uciekło ok. 2,7 mln ludzi głównie młodych.
- władze NRD by temu zapobiec w ciągu jednej nocy wybudowały mur dzielący Berlin na dwie części, który stał się symbolem zimnej wojny. Był to tzw. drugi kryzys berliński.